

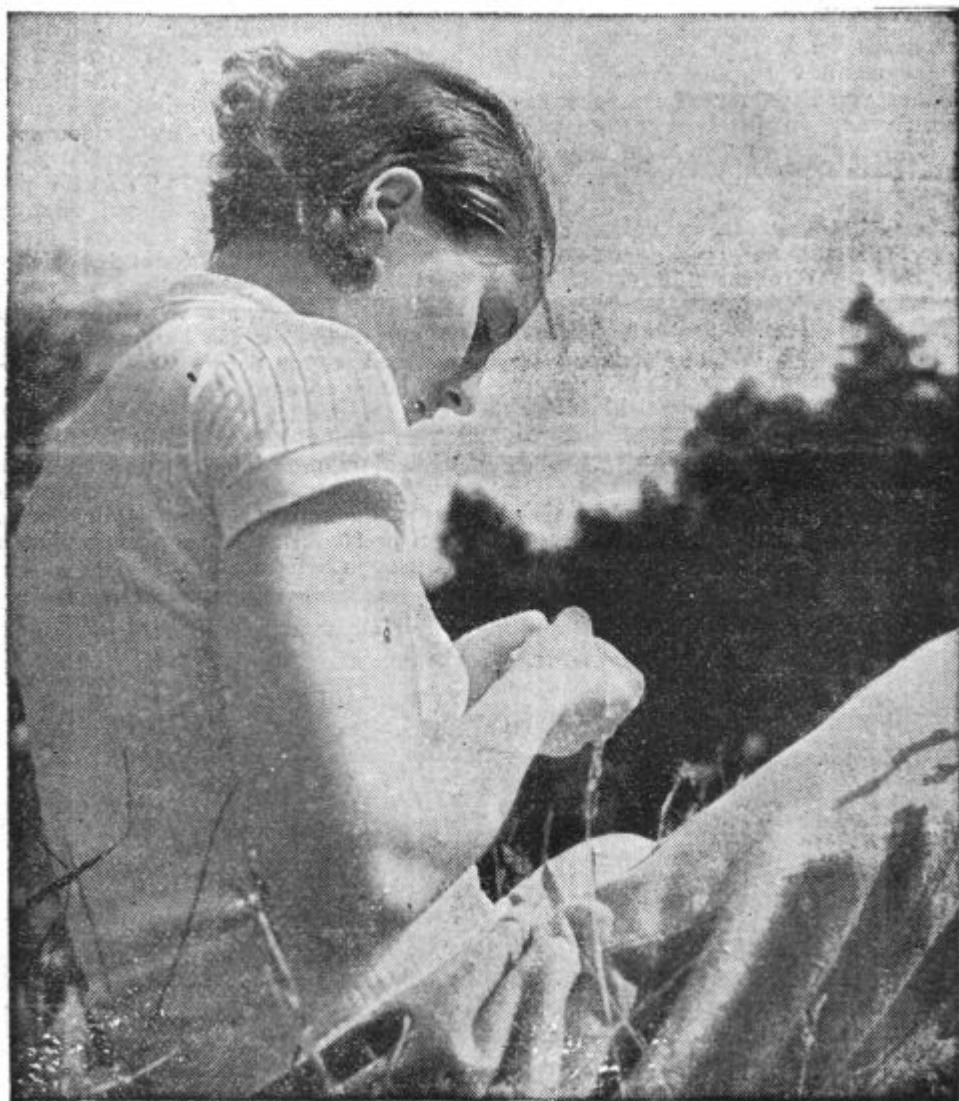
ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVILJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 2.

V LJUBLJANI, 10. JULJA 1932.

KNJIGA 22.

TAKO SEM JO UJEL (Foto dr. G. Fritsch)

DNEVI VESELJA IN ŽALOSTI

Vstal je z levo nogo — pravimo o človeku, ki mu gre kakšen dan vse narobe. Vsak pozna iz svoje izkušnje takšne dni. Za srečo so poleg takšnih mračnih tudi svetli dnevi. Že na vse zgodaj vemo tedaj, da pojde danes vse po sreči, dobre volje smo, pa čeprav nimamo nobenega posebnega razloga za to. Kaj se skriva za temi spremembami v razpoloženju?

Danes vemo, da mnogi ljudje v časih duševne potrnosti tudi telesno niso na višku. Takrat obolijo lažje nego sicer in če so že bolni, tedaj se jim bolezen poslabša, možnost nesreč pri delu in na cesti se poveča, za delo nimajo prave volje itd. Te stvari je treba torej vzeti resno. »Mračni dnevi« nikakor niso prezpomembno stanje slabe volje, temveč gre za več: za dejstvo, da je tudi človek kakor vse v vesoljstvu podrejen nekemu ritmu, nekim viškom in depresijam duše, ki bi jih lahko primerjali s podobnimi dogajalnji, s katerimi imajo opravka vremenslovci.

Prof. Fliess je postavil posebno teorijo o »periodičnosti« človeškega življenja, ki sicer še ni splošno priznana. Psi-

hologi so se v zadnjem času vneto bavili s temi stvarmi. Preizkusili so mnoge ljudi in pri tem se je pokazalo, da obstoje pri vseh poskusnih osebah v resnici določene dobe duševne velenapetosti in potrnosti, čeprav so bili presledki med dobami pri različnih ljudeh različni. Tudi intenzivnost teh čustvenih nihanj je različna. Mnogi ljudje so v temnih dneh globoko potrni in v dnevih duševnega viška do lahkomiselnosti razposajeni. Druge, enakomernejše narave reagirajo na periode spet manj. Kako daleč se more razviti kakšen višek ali depresija, to zavisi v poedinih primerih od sočasnosti vnanjih življenjskih okoliščin. Perioda predstavlja pač samo določeno dispozicijo, katere učinki so v poedinih primerih različni. Raziskovanja v zadnjem času so pokazala, da znaša najkrajši presledek med dvema depresijama — ki trajata lahko en dan ali več — dva tedna, najdaljši presledek pa znaša kakšnih sedem tednov. Zdi se pa, da dolžina teh presledkov ne ostane za vse življenje enaka. Ameriški raziskovalci pravijo n. pr., da vpliva zakon »pomirjujoče«, kajti presledki so pri poročenih ljudeh večji nego pri samcih.

Ker večina ljud io svojem lastnem življenjskem ritmu ničesar ne ve, hočemo vsaj na kratko omeniti nekatere važnejše razlike. V »svetlih« dneh je človek posebno dobre volje, njegova delavnost je velika, nenadno se odloči za izvršitev stvari, ki jih je morda že cele mesece prelagal. Delo mu gre lahko, pripravljen je za zabave, izlete, sport, krvni pritisk je vsaj pri večini ljudi nekaj višji nego v dnevih potrnosti. Baš nasprotno je v temnih dneh in nove raziskave so ugotovile poseben znak za te dni: človek je v takšem stanju posebno občutljiv za lahka obolenja, kakor za nahod ali majhne motnje v prebavi. Nekatere osebe dobe s precejšnjo redovitostjo n. pr. vsakih pet tednov majhen nahod in ta prehlad sovпада, kakor so pokazala opazovanja, v mnogih primerih v dobo duševne depresije.

Da tu ima znanost še nekakšna trdna tla pod nogami, čeprav je glede življenjskega ritma in njegovega trajanja še dovolj nerešenih vprašanj. V področje samega ugibanja in ugank pa se podamo, če se vprašamo za vzroke te nenavadne periodičnosti. Poleg viškov in depresij podedinega človeka so nedvomno tudi dnevi, ob katerih je opazovati nenavadno porast števila nezgod in obolenj v določenih področjih. Nezgodna statistika pozna takšne »nesrečne dneve« prav dobro, ko se dogaja

navzlic popolnoma normalni prometni gostoti nenormalno mnogo nezgod. V bolnišnicah in umobolnicah poznajo podobno porast smrtnih primerov in ponovnih obolenj pri na videz že na pol ozdravljenih bolnikih. Ne vemo zakaj. Morda gre za sočasnost duševnih depresij mnogih ljudi na isti dan, morda je vreme tu činitelj, ki vse to povzroča. V zadnjem času so poskušali stvar razložiti tudi s spremenljivo delavnostjo sončnih peg, saj vemo da vplivajo te zelo na podnebne prilike na naši zemlji, na ozračno elektriko itd. Podrobnjega pa o tem ne vemo.

Nedvomno pa ima tudi določena periodičnost hormonov svojo važno vlogo, saj vemo, da učinkujejo hormoni kot nekakšna »notranja ura« na periodična dogajanja v življenju živali (selitev ptic, začetek in konec zimskega spanja, parjenje itd.). V ostalem moremo domnevati tudi smoter, ki ga veže narava s temi dogajanjmi: periodičnost v razpoloženju ustvarja pogoje za v splošnem zadovoljivo življenje bolj, nego če bi bila delovna zmogljivost in razpoloženje enakomerna. »Ničesar ni težje prenašati nego vrsto dobrih dni«, a tudi preveč slabih dni ni koristno. Narava ve dobro, kako pametno je gospodarstvo z nasprotji in z večno ritmično izmenjavo vseh dogajanj in pojavov v veseljnosti.

Po razpravi dr .W. Sieverta —kj

POLSKIE TOWARZYSTWO HISTORYCZNE (50 let obstanka)

Pobudo za osnovanje zgodovinskega društva je dal že Ksaver Liske, od 1871 prof. na tedaj nemški univerzi v Lvovu. Bil je prvi poljski zgodovinar, ki je stal na znanstveni višini in je — četudi bolan in več let na posteljo prikovani — seminarske vaje vodil v svojem stanovanju. Društvo izdaja znameniti »Kwartalnik Historyczny«, čigar sedanjí urednik je Teofil Modelski. Lvovsko »Towarzystwo je bilo vzor ostalim Slovanom v tej smeri. Jugoslovani smo ga dosegli l. 1927, Čehoslovaki 1936. Tej organizaciji gre zahvala, če stoji današnje zgodovinarstvo na Poljskem na tako ugledni višini. Po besedah Jaroslava Bidla so se v 19. stol. Čehi marsikaj naučili od svojih severnih bratov. D.

L. Waga: PASTIR

Vesela misel je božje zdravilo.

Dr. Otfried W. Holmes

P R E Z A V K E

(ERDSTERNE, GEASTER *)

VOJTEH LINDTNER

N A D A L J E V A N J E

Nahajališča prezavk so seveda gozdovi, ali zanje je treba imeti prav izurjeno oko. Le nekaj dni so lepo rožnate barve in kraki še jako krhki, baš zaradi natega v notranjem sloju loput. Kmalu pa se osuše in nekako strdijo, usnjate postanejo in rjavkaste barve. Ker so precej trajne, lahko najdeš tudi stare, še v preteklem letu vzrasle. Videl sem navadne prezavke na golih, glinastih gozdnih tleh. Druge vrste zopet tam, kjer je nakopičeno listje in igle. Na Kofcah sem naletel nanje celo na kopišču zapuščenega mravljišča. Najdejo se tudi na dnu votlih debel starih dreves ali prevrnjena in trohneča, ki so zgoraj že izvotljena in se tu nabira listje, da tohni. Na omenjenih mestih nikoli še nisem našel poedincev, vedno so v večjem številu navzoče; nekoč sem našel kar 27 komadov in ob pravem času sem jih videl v vseh štadijih razvoja. Tudi meni je prišlo ob tem pogledu na pamet, da to niso gobe, nego nebogljeni stvori v gnezdu. Prav mogoče je tedaj, da je srednji vek, ki je živel v prirodi, jo dobro opazoval, pa tudi tako rad izmišljal, v prezavkah ugledal gozdne škrate...

V splošnem so prezavke zelo redke gobe. Največ vrst, 23 po številu, se skriva v madžarskih pustah in gozdovih akacij, pač zato, ker jih je Hollos za svojo izvrstno knjigo o gasteromicetih, najmarljivejše preiskal. Iz okolice Berlina pozna Hennig 15 vrst, in Reisner iz okolice Prage 14. Iz Jugoslavije imam v svoji zbirki 7 vrst, ki sem jih našel po najrazličnejših krajih naše domovine.

Niso vse prezavke tako enostavno zgrajene kakor navadna prezavka, katero nekateri mikologi stavljajo v samostojen rod *Astraeus*, z edino prav pogosto vrsto *Astraeus stellatus* (glej Beg, l. c. sl. 79). Naša slika 1, po primerih iz Treske pri Skoplju, predstavlja neko formo (poznano tudi s Tirolskega), s številnejšimi in jako ozkimi loputami nego je to slučaj pri tipični obliki. Na priloženih slikah se vidi, da je jako močna odprtina na vrečici, skozi katero

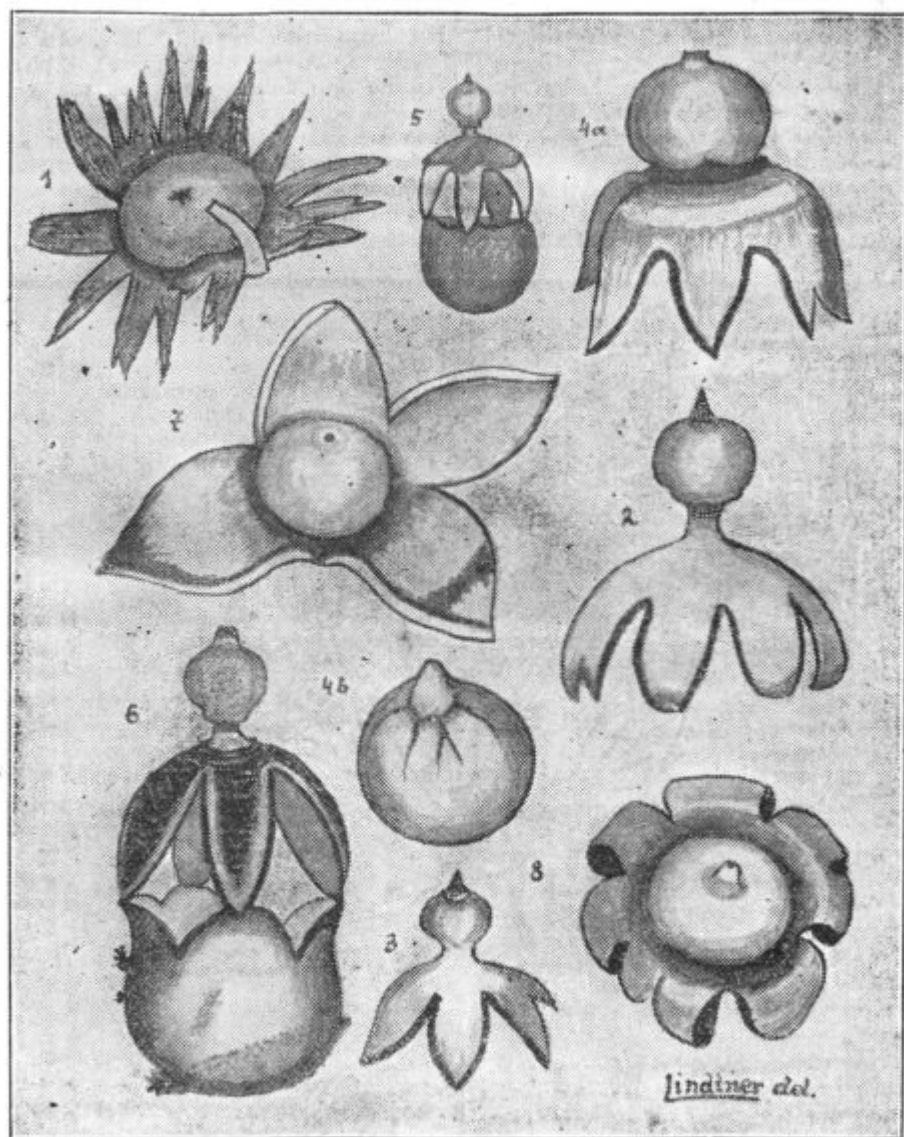
se izpihujejo trosi. Če je ta del pokvarjen, je v mnogih slučajih skoraj nemogoče določiti vrsto. Na temenu vrečice so hife ali prosto samo zrahljane, ali pa je odprtina prav skrbno izdelana na ta način, da so iz roba odprtine hifne nitke zbrane v stožčasto ost, prekrivajoč odprtino. Stožčasta ost je tudi fino izžlebljena, ako je precej visoka in priostrena, ako je pa topa, potem je odprtina širša in samo franžasta. Odprtina sama je včasih in za odtенок svetlejša ali temnejša barve, kolobarjasto utisnjena ali pa ploščasto iztisnjena ali pa sploh brez teh okrasov. Vrečica je vedno zraščena z vnanjim slojem ovoja, neposredno in je tedaj sedeča ali pa je med vrečico in ovoj vrinjen valjast vrat. Lopute so iz dveh slojev; notranji po navadi pri prvem izsušenju tako razpoka, da se v komadih odluči ali pa od dežja ves izpere (glej sl. 2 in 3), preostane samo vnanji, čvrstejši sloj zaradi tega te vrste nimajo več lastnosti prezanja ob vlažnem in suhem vremenu. Tretji sloj je pri nekaterih vrstah prav izrazit in predstavlja gnezdo, kakor kažeta sliki 5 in 6.

Mogoče leži med našimi šolskimi zbirkami kak komad prezavke, ki se bo dal po priloženih slikah in opisih določiti. Zato naj podam še seznam vseh dosedaj v Jugoslaviji najdenih prezavk:

1. *Geaster pectinatus* Persoon: Slovenija; Kofce, VII, 1929, slika 2.
2. *Geaster Brianti* Berkeley: Hrvatska; po Blagaić, Gljive naših krajev.
3. *Geaster Schmideli* Vittadini: Šumadija; Avala, XI, 1934, sl. 3.
4. *Geaster triplex* Junghuhn: Šumadija; Avala, IX, 1933, sl. 4a in 4b še kot gomolj.
5. *Geaster coronatus* (Schaeffer) Schroeter: Slovenija; Večna pot, VII, 1929; Logarska dolina, IX, 1931, sl. 5.
6. *Geaster minimus* Schweinitz: Bosna; Trebevič, našel dr. Blau l. 1869. Primerek po Hollosu; *Gasteromyceten Ungarns* 1904, v berlinskem muzeju.
7. *Geaster fornicatus* (Huds.) Fries: Makedonija; otok Sv. Petar na Prespanskem jezeru, IV, 1932, našel dr. Košanin, sl. 6.
8. *Geaster rufescens* Persoon: Slavonija; Vinkovec, našel Schulzer, (po Hollos l. c.), Šumadija; Avala, IX, 1934; Jastrebač, VIII, 1935, sl. 7.

9. *Geaster fimbriatus* Fries: Slovenija; Rožnik, IX, 1930; Šmarna gora, 1931, Golica, VII, 1931, Sv. Katarina (Medvođe), X, 1934; Slavonija: Venčac (Fruška gora) VIII, 1934, sl. 8.

In dr. Raznovrstne oblika, ki se vse oddaljujejo od splošnega lika s konveksnim ali konkavnim klobukom in centralnim vratom, opravičujejo med *Gasteromycetes* toliko rodov, vendar pa število

Iz moje zbirke PREZAVK (nar. vel.)

Prezavke, izjemoma dosti bogate na vrstah, so gobe, ki suhe ne izgube niti na obliki niti se jim spremeni barva, ker so usnjate ali pa kot slama čvrste konsistence. Niti omenil nisem onih rodov, pri katerih iz gomolja pravi lik gobe šele izraste, ter so ali mesnate kot na pr. *Phalloideae*, ali pa trajne kot na pr. *Tylostoma*, *Montagnites*, *Battarrea*

vrst daleč zaostaja za gobami tipa navedenega pod c. V sistematiki predstavljajo *Gasteromycetes* konec bazidiomicetov, kar znači, da so dosegli najvišjo stopnjo razvoja... Ali naj še posebej omenim, da *Gasteromycetes* niso gobe, ki bi jih šli nabirati in iz njih večerjo pripravljati? Ob pogledu nanje se naslajamo zgolj na obliki.

S O D O B N A I D I L A

IGNAC KOPRIVEC

Raj ta skeleči občutek v srcu res ne bo nikoli nehal? Ali so vsa ta leta samozatajevanja in ubijanja lastnega srca brezuspešna? Ali je neplodno vse kar se mi rodi v duši, da se mi prvi hip zazdi mejnik med teboj in menoj? Čemu me begaš noč za nočjo in mi greniš že itak grenko življenje? Če me razumeš, če mi vidiš v dušo in opaziš v njej vso tisto voljo

po drugačnem življenju, tedaj me pu-
sti pri miru in ostani, kjer si. Jaz te
ne bom iskal nikoli! Oh, kako ti la-
žem! Kako se hlinim pred teboj, da
bi ne spoznala vsega, kar vre záte v
meni. Se ta večer te poiščem; samo,
da se zazrem v tvoje oči, da slišim
tvoj glas, pa bom zopet srečen, zopet
bom delal z veseljem. Poznam se; po-
znam svojo slabost, in srce me boli
v tistih težkih urah, ko te podim odse

in ti mečem grenke besede v obraz. Ne verjemi mojim besedam, ker so zaključki umskih navskrižij, srce pa jih ne čuti! Srce je polno tebe in polno te bo do konca življenja. Priplavaj včasih v mojo samoto in mi osladi grenko minuto! Duh po svetu pride s teboj, jaz pa sem sam, samcat, daleč od sveta in hudo mi je samotnemu, tja pa ne morem, ker se tam ne najdem, kakor da tam ni moj dom in sem rojen za samoto in bridkost. Pridi! —

Večer je, od Pohorja pihlja rahel veter. Čudna je ta večer narava. Pomladnega cvetja ni več, osulo se je in

veter raznaša orumenele od dežja razbičane cvetove, jih vrtinči po zraku in jih razganja, da tudi teh ovenelih znakov pomladi skoraj ne bo več.

K trebi grem! Tako sam sem in prihajam k tebi, čeprav si mi to prepovedala. Odpusti siromaku, ki ni zmožen držati besede! Vse je šlo; vse so mi iztrgali, poteptali in opljuvali: poštenje, čast, vero in življenje, v pravico — vse — in če ti stokrat obljubim, da več ne bom prihajal, vedi, da sem stokrat lagal. O, ko bi ti poznala to klavrno življenje! — — —

Pri njej sem! Sama je, za mizo sedi

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEXANDER DUMAS SE. • ILLUSTRAL KONRETRANDERS • FORATIS NI DOVOLJEN

OMOTICA

»Moji nasprotniki so moški,« je rekla Mylady ter se ogledovala v zrcalu, »zato moram rabiti žensko orožje! Moja slabost naj bo moja moč!«

Kakor igralka, ki se uživilja v svojo vlogo, je spreminjala izraz svojih lic — od hude jeze do zapeljivega nasmehljaja. S tresočimi prsti si je uredila lase ter polglasno in zmagoslavno vzkliknila: »Še imam svojo lepoto! Moja mora biti zmagala!«

Trenutno je hotela leči, toda nenadoma je spremenila svoj sklep.

Spomnila se je, da se bliža čas večerje, saj bo ura že skoraj osem.

Odsev svetlobe pod vrati ji je razodel, da so njeni čuvaji že tu. Naglo je sedla na stol, vrgla glavo nazaj in njeni lepi lasje so slikovito ležali čez hrbet in prsa. Eno roko je držala na srcu, druga pa ji je visela ob stolu.

in čita, ustnice pa se ji vlečejo na smeh.

»Odpri, prišel sem! Besedo ti povem pa pojdevale«

Zdrznila se je, prestrašene oči so se zastrmele vame in trdo so padale name njene besede:

»Kaj iščeš tod, ti — ti — sanjač negodni?«

»Ne bičaj me! Ne zasajaj nohtov v moje srce; pozabi kdo sem in odpri! Tako mračno je to uro v moji duši. Obleci se in pojdi z menoj! Grozo, ki leži nad vasjo bova ogledala, morda jo spoznava, doženeva od kje je in jo prepodiva s teh tihih hribov.«

Ničesar več ni dejala, le oblekla se je in sva šla. Sinje svileni krilo je oblekla, na glavo pa si je posadila bel klobuk.

»Čemu si vzela bel klobuk? Ali ne vidiš nasprotja med njegovo belino in to sivo mrtvaško barvo, ki leži med bajtami in bije v oči?«

Ni mi odgovorila, ker sva tedaj srečala prve ljudi. Spredaj so hodile ženske, v levicah so nosile srpe, z desnicami pa so si pritiskale predpasnike na oči in si brisale solze. Sključene so šle in tih stok je plaval nad njimi. Scefrani, od prsti umazani čevlji so se

VZDIHLJAJ

»Postavi mizo sem!« je zaslišala Feltonov glas.

»Prinesi luč in zamenjaj stražo,« je pristavil čez nekaj časa in se obrnil k jetnici.

»Gospod poročnik,« je rekel eden izmed vojakov, ona ne spi. Zelo blede je in ne slišim njenega dihanja. Nezavestna je!«

»Prav imaš,« je odvrnil Felton in nepremično zrl na žensko. »Teci in povej šordu Winterju, da se je njegova ujet-

nica onesvestila. Za ta slučaj nimam nobenih navodil.«

Vojak je odšel. Minulo je skoraj deset minut. Med tem časom je sedel Felton nepremično na svojem stolu pri vratih, napol obrnjen od ujetnice. Mylady ga je opazovala skozi trepalnice. Menila je, da je zdaj pravi čas, odprla je oči in lahko vzdihnila.

jim zapletali med cestno kamenje, ki so ga klecaje gazile. Za njimi so šli možje. Strgana, z znojem prepojena obleka je visela od njih, roke so jim počivale težko ob telesu, še gibati jih niso mogli, ker so bile izmučene in ožuljene s krvavimi žulji, da jih je zarezalo nekam do srca, ko so se zgani- le. Drug za drugim so šli kakor v procesiji, glave so povešali in molčali so; jezik jim je bil okoren in trd in se ni dal obrniti; če pa bi se obrnil, bi izrekel besedo, ki se jo sme izreči, ko je človek sam.

Obstala sva in z grozo strmela na

to žalostno, tiho se premikajočo procesijo.

»Žanjice so!« je dejala Angela in se me oprijela roke. Videl sem, da se boji.

»Da,« sem pritrdil, »tako se je vse obrnilo. Se spominjaš nekdanjih dni, ko so žanjice prepevale in se smeje vračale z njiv, da je odmevalo skoraj od Pohorja? Bele rokavice so imele in veselje v očeh, zdaj pa so oblečene v cunjje, lakota se jim pretaka po želodcih in smeh jim je tuj kot deveta dežela. Jokaje opravljajo svoje delo in tihe so, da bi druga drugi ne razkrile

PRVO DEJANJE

Felton se je okrenil.

»Zdaj vam je bolje, milostiva,« je rekel, »torej nimam več opravka tu.«

»O, Bog! Kako sem trpela,« je spregovorila Mylady polglasno s prizvokom, ki je očaral vsakega kogar je hotela zapeljati. Ko se je nekoliko dvignila, je bila njena lega kar izzivajoča.

V tem trenutku je vstopil lord Winter s steklenico v roki.

»No, kaj se je pripetilo?« je vprašal

zaničljivo, ko je bil videl, da ujetnica sedi in da Felton odhaja.

»Torej je že od mrtvih vstala? Felton, mladenič moj, mar nisi opazil, da te je imela za začetnika? Doživel si prvo dejanje komedije, ostanek boš gotovo lahko še videl.«

svojega gorja. Sramujejo se ga, ker ne vedo od kje je prišlo, kje se je izleglo.«

»Pojdiva, mene je strah!« je dejala in sva šla.

Temne, razdrapane, s slamo krite bajte so stale ob cesti, na pragih so posedali starci in otroci, kuštravi so bili, strgani in zanemarjeni, daleč od se so molili svoje suhe, izmzgane, brezmesne noge in strmeli so predse v travo. Skozi polomljene šipe na oknih je vlekel veter, tu in tam je tulil pes, kakor da vidi smrt, preko vasi pa je plaval črna pošastna senca, ko-

ščne roke je stegala po bajtah in rezgetu podoben smeh je bilo čuti od nje.

»Vrniva se«, je prosila ona, »jaz ne vzdržim več! To je strašno!«

In sva se vrnila. Do vrat sem jo spremljal. Upal sem, da me povabi k sebi, da mi reče toplo besedo, pa je zatresčila vrata in jih zaklenila, ne da bi se še spomnila name.

»Še pridem!« sem ji tedaj dejal. »Razkažem ti te strahove, da spoznaš vas, da se seznaš z življenjem, zakaj v naravi se vidi takšno kakršno je, pišejo pa o njem drugače, ti pa si

ZANIČEVANJE

»Mylord, tudi jaz sem mislil tako, ker je pa ujetnica ženska, sem imel do nje obzir, kakršnega mora imeti v takem slučaju možki.«

Mylady je obledela. Iz teh besed je sklepala, kako težko bo tega moža ujeti v svojo mrežo.

»Torej, dragi,« je zaklical lord veselo, »ti lepi lasje, te čudovite oči in vse drugo te menda ni omamilo. Tebe — možki s ledenim srcem?«

»Ne, Mylord,« je odvrnil mladi mož mirno.

»No, potem ji moramo dati priloznost, da si izmisli kaj drugega. Ona ima bujno domišljijo ter nam bo kmalu postregla s čem boljšim. Medtem pa greva lahko k večerji.«

S temi besedami je prijel lord Feltona za roko, nakar sta odšla.

»Le počakajta!« je sikala Mylady, »kmalu bom našla tvojo slabo stran, ti nesrečni vojak. Bolje bi bilo zate, da si šel v samostan!«

ga, kakor se mi zdi, poznala edino iz knjig, dasi si tu doma.«

Zdaj sem zopet sam; roke stegam po tebi; — srce hrepeni po eni sami tvoji besedi, ti pa počivaš mirno, še v sanjah ti ne pride na misel, da si napravila greh nad menoj, ko si me zavrgla.

IZ LITERARNEGA SVETA

PROFESOR DR. VACLAV TILLE

Ze drugemu svojemu praškemu profesorju pisem letos spominske vrstice. Dobra dva meseca za znamenitim F. X. Šaldom se je moral 26. junija za vedno ločiti od svoje univerzitetne katedre tudi dr. Vaclav Tille, profesor primerjalne literarne zgodovine in vodja slovstveno-zgodovinskega romanskega seminarja češke Karlove univerze v Pragi.

Pokojni profesor Tille, moj najljubši akademski učitelj, se je rodil 16. marca l. 1867. v Taboru. Leta 1903. se je habilitiral s spisom: Filozofija literature pri Taineu in predhodnikih. Od leta 1911. je bil redni profesor. V dolgi dobi svojega znanstvenega in publicističnega delovanja je napisal celo vrsto učenih del, razprav, člankov in kritik. Omenil naj tu samo njegovo obširno in globoko monografijo o belgijskem pesniku, dramatik in filozofu Mauriceu Maeterlincku, knjigo o Boženi Němcovi, študijo o roncesvalleskem bojišču (iz Rolandove pesmi), kritične razprave o mnogih francoskih pisateljih (kot uvod v prevode njih del) itd. S posebno vneto in uspehom je prof. Tille raziskoval postanek in snovi pravljic vzhodnih in evropskih ljudstev, zlasti vpliv razkošnega Orienta na pravljicne motive evropskega narodnega blaga. Znamenita je njegova monumentalna, kritična zbirka čeških pravljic, ki jo pravkar izdaja Češka akademija. Pokojni raziskovalec je pod psevdonimom V. Řiha napisal tudi več originalnih, zelo lepih pravljic, ki so izšle

IZ SODOBNE LIRIKE:

MOČ USPEHA

»Čez reko treba, Nace Nepokojnik.
A vedi, jaz bi se lahko premrazil,
zato me štiporamo boš cijazil«
z odločnostjo prijazno de predstojnik.

Kako si naj pomaga naš nesvojnik?
V široki tok s tovorom je zagazil,
na sredi pa ga v vodo je oplazil
in sam dosegel drugi breg, rajbojnik!

Ho, ho! v občinstvu to bilo je smeha,
kar za trebuhe so se vsi držali,
z očesom solznim, veliki in mali.

Prizorček bil je srčna fun uteha.
No, množica pač ne boji se greha,
tako mogočna je oblast uspeha.
Anton Debeljak.

l. 1923. v drugi izdaji pod naslovom »Fihovy pohadky« (pri nas slovenski izbor v založbi Učit. tiskarne).

Profesor Tille, ki je mnogo pisal tudi o gledališču, je bil odličen predavatelj. Z izredno kultivirano in temperamentno besedo je tolmačil poslušalstvu dobo in v njej ljudi in njih duhovno delo. Hvaležno se spominjam njegovih mojstrskih predavanj o francoski literaturi 17. in 18. stoletja, o Mladi Belgiji in zlasti nepozabnega cikla ob 600-letnici Dantejeve smrti (v letnem semestru 1921), ko nas je kot komparativist od starih kitajskih, arabskih, indijskih, niponskih, grških in rimskih pripovedk o »potih po onem svetu« povelj preko krščanskih vtisij sv. Pavla in sv. Brandana do velike Florentičeve »Božanske komedije.«

P. Karlin

LABORATORIJ FRANCOŠČINE

»Office de la langue française«, pravkar osnovan, ustreza stari želji. André Thérive je že dolgo sanjal o tej ustanovi. Odkar pa so ga lani izvolili za predsednika literarni kritiki, je pospešil priprave. Novemu uradu načelujeta sorbonovec Ferdinand Brunot (r. 6. XI. 1860) in nesmrtnik Paul Valéry. Geslo mu je: postaviti jez barbarizmom, baročnim izrazom, tujkam; izboljšati pravopis. Strokovnjaki vseh panog bodo smeli priti po nasvet glede novih skovank, katere jim bodo potrebne. Posvetovanje z učenjaki v tej jezikokovnici bo brezplačno, vendar bodo klienti vabljeni, naj družstvu nakažejo nezmatno članarino ali podporo. Poleg uglednih lingvistov so v odboru tudi leposlovci, ki se zanimajo za filološke zadatke, n. pr. arhaizantni pesnik André Marz, A. Billy, M. Schone. Opazili pa so odsotnost Abela Hermanta, ki že več let pod imenom Lancelot brani čistost svoje materinščine.

A. D.

Plavolaska in črnolaska (L. Wagner
— izrezanka.)

OB SOLETNICI BERANGER-OVE SMRTI

Dne 16. 7. bo 80 let, odkar je ugasnil P. J. de Béranger, sopočetni napoleonskega kulta. »Žis« je že omenil tega ljubljence Parizanov ob 150-letnici njegovega rojstva. Naj še zdaj na kratko povem, da je B. zlagal popevke vseh vrst, epikurske in opolzke, čustvene, politične, domoljubne, celo filozofske. Vobče se je klanjal poprečnemu meščanskemu liberalizmu. Večkrat

sem že čital citat: *Hommes noies, d'ou sortez-vous?* To je pričetek zabavljice na jezusovce, o katerih je dejal nekdo: Jezuit je zvit. — Evo prve kitice:

Odkod pa, črni vi možeje?
— Spod zemlje smo se prikopali.
Mi pol lisjaki, pol volcje,
s skrivnostjo smo svoj red obdali.
Ignacija Lojole rod
v izgon smo, veste, morali otdot.
Sedaj pa boste vi molčali.
Nam v uk pošljite svojo dečico.
Saj mi kar šeškamo
in mi tepežkamo
po zadnji plati deco srčkano.

V celoti sem ponašil »*Les adieu de Marie Stuart*«. Stuartovi so znana škotska rodovina, ki je vladala Angliji in Irski v 17. stol. Duhovita krasotica Marija Stuartova se je mlada poročila s francoskim kraljem Francem II. (1558), po njegovi smrti (1560) se je vrnila na Škotsko ali Kaledonijo. Angleška kraljica Elizabeta jo je dala obglaviti po 18 letih ječe.

Slovo Marije Stuartove

Oj zbogom, Francija prekrasna,
ki ljubim te takó!
Mladost mi tod je tekla jasna:
slovo mi je na smrt hudó.

Ti druga moja domačija,
od koder zdaj me stran ženó,
saj, kak poslavlja se Marija,

spomin ohrani si na njo.
Zaman v ihtenju sem prosila,
naj Bog razburka silen val,
da ladja bi me povrnila
na ljubko tvojo spet obali

Oj zbogom, Francija prekrasna, itd.

Ko vpricho ljudstva, ki ga cenim,
nadela sem si diadem,
je z ognjem ploskalo iskrenim
bolj mojim čarom ko častem.
Zaman kraljevsko veličanstvo
pripravlja meni mrki škot.
Najvišje zame dostojanstvo
v Francozih je, pa ne drugod.

Oj zbogom, Francija prekrasna, itd.

Opajala sem v dneh se zlatih
ljubezni, slave in duha;
pri Kaledoncih zdaj robotih
drugačen pot se mi ravná.
V neznanški slutnji, joh, objame
srce mi hladen val strahu:
morilni oder, stavljen zame,
v grozotnem sem uzrla suu.

Oj zbogom, Francija prekrasna, itd.

O Francija, kot zdajle v bedi
Stuartov plemenita hči
te boža s solznimi pogledi,
bo v té obračala oči.
Pa Bog! pod drugimi nebesi
že brod prenaglo reže pot,
noči zavoj se vlažni vesl,
očem zastira te povsod!

Oj zbogom, Francija prekrasna, itd.

A. Debeljak

OSVOBOJENI TITAN

Kot 3. zv. Stacchinijeve trilogije »*Voci del tempo Nuovo*« (glasilo nove dobe) je letos izšel »Il Titano Liberato«, tragedija jaza v 4 fazah. Nietzschejev *Übermensch*, ki je pri nas oplodil Sorlija (»Človek in pol«, vzor baje pokojni zdravnik dr. Karba) in morda Ivana Cankarja v Kantorju, je vsekako učinkoval na Stacchinijev zasutek »neboborca«, vendar Italijan je preveč sin antike, preveč uklenjen v občestvo, da bi sprejel ravno ta pojem. Zanj leži tragika v boju med »nami« in »menoj«, v boju med tvornim duhom s prasilami, iz katerega prihaja novi odrešeni človek zmagovito na plan Guido Stacchini, ki je uporabil antični zbor ne le kot »glas vestie«, temveč tudi kot »mi« nasproti »jaz« spada brez dvoma med zanimive pojave v sodobni italijanski književnosti, ker stremi po novi klasiki na podlagi poduševljenja. N. K.

So starci s tremi leti in so otroci s sto leti.

(Niponski pregovor)

JANEV. PURKINĚ

(17. XII. 1787 — 28. VII. 1869)

Bronasta spominska svetinja
(delo prof. Španiela)

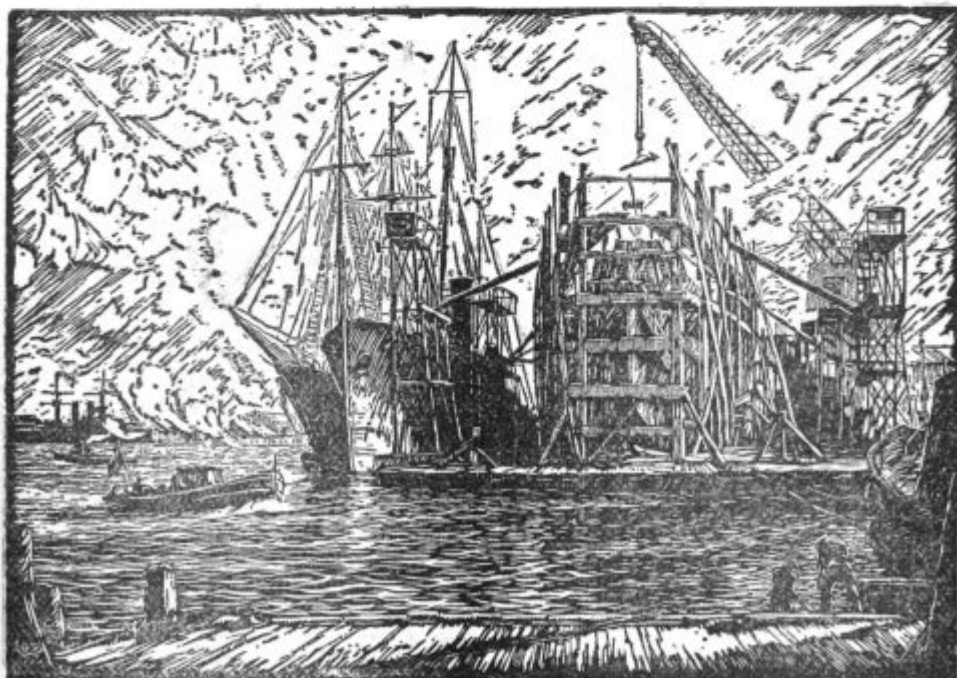
Letos poteče 150 let, odkar se je v Líbohovicah rodil ta češki naravoslovec, ki je zasledil kličnik v ptičjem jajcu (omne vivum ex ovo = vsako živo bitje iz jajca), osnoval poskusno raziskavanje fiziologije občutkov, opozoril na refleksno podobico (Purkině-Sansonova sličica) v očesu in na Purkiněv fenomen (pojav, temelječ na različnem zadržanju očesa, ki se

prilagodi svetlobi ali temi), opisal znojnice v koži, sestavo kosti, embrionalni razvoj zob, steno krvnih cevi, migetalke, želodčne žleze, živčne celice v malih možganih (P. šte stanice), mišična vlakna srca in maternice. Bil je profesor v Vratislavu (Vraclavu) in v Pragi. Tukaj je umrl. Zbrana dela so izšla v češčini leta 1914-15. D.

KNJIGE IN REVIJE

Uredništvo je prejelo:

ZVONČEK, list s podobami za mladino, leto 30, št. 10. Zaključna številka, kateri je priloženo vsebinsko kazalo za pravkar končani letnik, vsebuje med drugimi zanimivostmi: Borutov Vidov dan v domovini (L. Zupanc), zamorsko pravljico Trije bratci (M. Breznik), še enkrat tri (D. Ravljen), lužiško-srbsko pravljico Prekajeni kmetič (A. Debeljak), konec A Ingoličeve povesti Trije dečki, trije junaki, Pavlihovo oporoko in smrt (P. Flere), niponsko pravljico Vražja smola, Poličko sportnega strička, Mladega vrtnarja. Ilustracije sta prispevala Fr. Podrekar in M. Šubic. Za prihodnji letnik napoveduje uredništvo poleg nove opreme in modernih slik tudi cel kup pestrih zgodb in zvrhan koš poučnega gradiva, kar bo gotovo še povečalo krog Zvončkarjev. Mesečnik, ki ga urejuje prof. Pavel Karlin, se naroča v Ljubljani, Franciškanska ul. 6 ter stane celoletno samo 30 Din.

GERD SCHWIEWIND

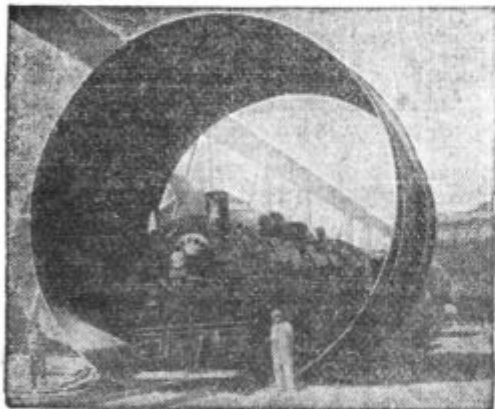
LADJEDELNICA (Jesorez)

TEHNIČNI OBZORNIK

UMETNO JEZERO OB KOLORADU

Zapadni Kolorado, ki se izliva pri Ymi v Kalifornijski zaliv, so ga radi njegovih nenavadnih lepot nazvali: čarobna reka Amerike. Vtesnjen v sto in tisoč metrov globoke kanjone, zraste njegova višina ob nalih na mah tako visoko, da se pokrajine in mesta v spodnjem toku ne morejo izogniti poplavam. Ker izpira velika voda obsežne stene obrežij, nosi s seboj obilo blata. Upravičeno je torej o njem zaokrožil šaljivec: Kolorado je ob poplavi pregot, da bi bil piten in predelek, da bi na njem mogel plug izorati brazdo.

Da napravijo za vselej konec razdiralnemu delu velotoka, so sklenili smeli Američani blizu kraja Las Vegas, ki leži na meji med državicama Arizona in Nevada, zgraditi ogromen jez. Z njim bodo zaustavili 184 km zgornjega toka reke Kolorado

in 65 km njegovega pritoka Virgin-river. Za jezom bo nastalo ogromno korito, katerega bo voda napolnila v teku dveh let. Jezero, ki bo nastalo, bo večje od ženevskega ali Bodenskega jezera. Kajti njegova dolžina bo znašala 250 km, njegova površina pa 587 kvadratnih kilometrov.

Smotri, ki jih zasledujejo graditelji jezusa: 1. vtesnitev divjih valov Kolorada ter izgradnja napajalnih naprav za poljedelstvo, 2. preskrba mest ob dolnjem toku Kolorada z dobro in čisto pitno vodo, 3. naprava ogromne vodne centrale, ki bo letno proizvajala tri milijarde kilovatnih ur, 4. zvečanje vseameriškega vodnega prekopa. Stroški tega ogromnega dela bodo znašali 165 milijonov dolarjev (presejali bodo torej precej letni proračun naše kraljevine).

Preden so pričeli z gradnjo jezusa, so morali zgraditi na vsaki strani reke po dva predora s premerom 18 m, ki v teku gradnje odvajata vodo mimo zgradb v spodnji del struge. V te predore bodo pozneje vgradili jeklene cevi s premerom deset in pol m

in debeline 7 cm, ki jih bodo sestavljali na lico mesta iz treh po tri m dolgih segmentov. Posamezen že zvarjen odsek te največje cevi na svetu (gl. sl.), ki bo odvajala vodo v električno centralo, tehta 150 ton.

Jez ob Koloradu bo imel obliko krožnega loka s premerom 157 in dolžino 370 m. Ker bo 15 m debel in 230 m visok, bo zajel tri milijone kubičnih m gradbenega materiala. Ogromni betonski kolos je bil sprva sestavljen iz stebrov, ki so jih nato zalili v eno samo ogromno monolitno maso. Za odpravo ogromne množine toplote, ki se razvije pri spojitvi večjih množin betona in povzroča, da se vzdolž let tvorijo v betonu ogromne razpoke, so vgradili v jez sistem hladilnih cevi v dolžini 240 km. S temi cevmi vred bo požrl jez 97.000 ton jekla.

Zanimivost zase je, da so za 4000 delavcev in nastavljenecv, ki jih zahteva orisana gradnja jezusa, zgradili pet milj od reke mesto za 6000 prebivalcev s cerkvami, šolami, upravnim poslopjem itd. Vodja gradnje ima v tem mestu pravice diktatorja.

Delo traja doslej že pet let; pričeli so z njim 20. aprila 1931. V letošnjem poletju bodo končali z betoniranjem. Pred dograditvijo vseh stranskih naprav pa bo preteklo še več ko leto dni. (tma)

OB MORJU

LOKOMOTIVA IZ L. 1777

Valžan André Mercier, ki je bival v Sionu in nato v Monthey-ju- je Stephensonov predhodnik. Proti l. 1777 je namreč sestavil cestno lokomotivo in iz strahu pred nepoštenjaki delal z njo poskuse v podzemskem prostoru. Gibanje zaklopnice se je vršilo na roko. Veliki požar v Sionu je l. 1788 močno poškodoval »ognjeni stroj« (machine à feu).

Mercier je izumil potem sredstvo, kako vleči ladje proti toku, in celo osnoval družbo za plovo po Rodanu od Lyona, kjer so sodelovali bližnji sorodniki finančnega ministra Neckera. Francoska revolucija je dokončno izpodkopala to podjetje.

Šet let pozneje, ko je proučeval vprašanje, kako bi se sol iz Lorene in Franche-Comtéja prevažala v švico, je M. hotel porabiti svoj ognjeni stroj pri vozatjastovu. Čuteč nepopolnosti svoje naprave, se je s spomenico obrnil na G. Schmitta, ključavničarja in kovača v Friburgu, da bi mu ta naredil dele potrebne za trajno delovanje stroja.

Ker so malo tednov pozneje Francozi zasedli švico, se Mercier in Schmitt nista sešla na domeničenem sestanku ob sejmu v Veveyju. Poslej ni več sledu o švicarskem izumitelju. Znanstveni in kmetijski obzornik »Feuille d'avis du canton de Vaud« v članku l. 1825 zahteva za nekega Valižana prvenstvo v uporabi pare kot glavne pogonske sile. Navaja poskuse, ki jih je l. 1805 delal v Sionu inž. Isaac de Rivaz: ta je po vsem videzu eno in isto z A. Mercierom. Rodil se je v Parizu 1752. Kot častnik je bil v francoski službi. L. 1807 je postal nadzornik javnih potov. Pri francoski vladi je dobil patent za razne izume. Nazadnje pa je služboval kot kanceler v izhodnem svojem kantonu, kjer je preminul l. 1828.

Rivaz je prvi svetoval rabo parnikov za pobijanje angleškega brodovja, že l. 1816 je priporočal paroplovbo po Ženevskem jezeru in uporabljanje mehaničnih motorjev pri plugu, sesaljkah itd. A. D.

SOCIALNE BELEŽKE

DUSEVNI POKLICI

Otto Tumlirz prikazuje v knjigi »Psychologie der höheren geistigen Berufec, kako »pričo prenapoljenosti duhovnih poklicev nastaja duševni proletarijat, ki naj bi se usmeril proti ročnemu zvanju. Značilno za umskega delavca je po Tumlirzu to, da v nasprotju z rokodelcem osvaja vso njegovo osebnost. Umški poklic zahteva krojenje nagonov in dojemljivost za višje vrednote kakor tudi duševno izravnanoost osebnosti. Pisec poudarja, da moraš imeti zagotovljene prvobitne (polne) življenjske potrebščine, če hočeš doživljati višje vrednote. Stik z mnogimi prosvetnimi dobrinami pa ustvarja duhovno svobodo, brez katere si ne moremo misliti višjega duhovnega zvanja. K.

IZ PRAKTIČNE MEDICINE

Rastlinska hrana in črevesje

Precej razširjeno je mnenje, da se po obilni rastlinski surovi hrani tvorj v črevesju mnogo več plina nego običajno. To naziranje so novejša opazovanja zavrgla. Skoraj pri vseh preiskanih osebah so ugotovili celo nasprotna dejstva. Kar se tiče sestave plinov, so dognali, da je količina ogljikove kisline po rastlinski hrani večja. Ta večja količina pa ima za obtok velik pomen ker ima ogljikova kislina vlogo nekakšnega hormona. Tako se bržkone krvni tlak po krajevnem učinkovanju te kisline na žile zniža. Iz tega bi bilo razvidno, da vpliva rastlinska hrana ugodno na previsok krvni tlak. Tudi na delovanje črevesja vpliva pomnožno ogljikova kislina ugodno in podpira lahno mehanično draženje črevesnega ostenja po večji množini celuloze. Lenivost črevesja se da z rastlinsko hrano popraviti na naraven način.

PRAKTIČNE NOVOTE

Dobra škodela kave

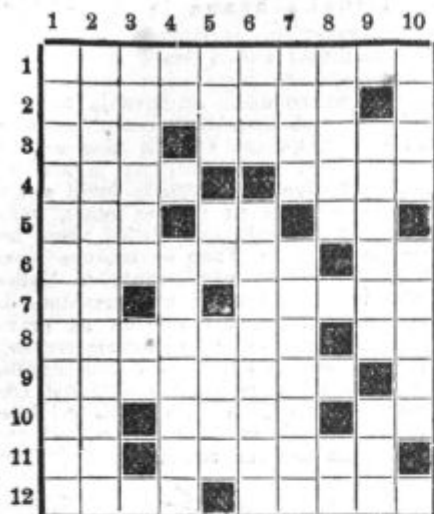
Vsak kavni sladokusec pozna prednosti precejene kave pred kuhano. Precejevalne vrečice so se iz higienskih razlogov umaknile precejevalnikom s papirnimi vložki in brez ajih. Hitrejše in preprostejše pa je pripraviti kavo z novim kavnim strojem, ki sestoji iz kovinske zlitine brez okusa, ki se da postaviti na

plinski ali spiritalni kuhlalnik in ki daje po 10 minutah 12 do 14 škodelic aromatične kave. Kavni zdrob položimo v rešetasto posodo v najvišjem delu stroja. Po cevki se dviga vrela voda skozi kavovar in v že pripravljen vroč nazven. Še bolj nego po vrel vodi se aromatične snovi kave raztopijo od vročih par, tako da se kava navzlic kratki kuhi izkoristi do kraja. Treba je paziti na to, da se stroj dobro privije, ker drugače bi para uhajala po strani. Dve, tri minute potem, ko prične voda vreti in se prične tuji precejevalni proces, je treba stroj nadzirati, da ugasneš ogenj, čim se voda porabi. Novi kavovar ima prostora za dva litra vode in je dosti cenejši od drugih podobnih priprav,

K R I Ž A L J K A

Crassus

Vodoravno: 1. priimek in ime slov. slikarja, o katerem je l. 1937 pesnik A. Podbevšek sestavil celo knjigo, 2. avtomobil s krepkim krovom (fra. limousine) + jej (v nekih narečjih), 3. očka, pater (srbohrv.) + črni kontinent, 4. buffet v srbohrv. transkripciji + prevrnjene sani, 5. števnik sr. sp. X vol (srbohrv.) + nepoučarjen sedež, 6. podvodni izstrelek v obliki ribjega telesa + osebni zaimek ednine, 7. obglavljen črv + soglasnik, ki služi včasih za samoglasnik + priimek hrv. pisca, čigar roman »Veli Jože« posebej slovenski narod v Istri (ime pomeni: mnenje, mišljenje), 8. jajčna glivica, saprofitna ali parazitna alga z oogamnim razplodom (l. oomycetes) + kem. znak za radij, 9. termoskop, merilo za gorkoto + kratica za brzi vlak na Nemškem, 10. kem. znak za tallj + tedaj (srbohrv.) + kazalni zaimek m. ali ž., 11. vzklik + kem. znak za galij in naziv za strukturni delec kemične prvne, do nedavna smatran za nedeljiv, 12. resina, osina + viličasta koštr pri ptičah pod golšo (srbohrv.; besedo omenja J. Cankar v »Vinjetah«).

Navpik: 1. svetovni potnik; klatež (angl.), 2. pijača, ki so jo fašisti do nedavna dajali brezplačno piti našim ljudem po zasedenem ozemlju, 3. dolg in širok trak, ki predstavlja izgubljeno ovco in ga nosi škof na ramah + kratica ja »mesto pečata« + predlog z rodilnikom ali orodnikom, 4. mednet + medmet + dodatek, 5. ime ciganke, ki jo je večkratni minister J. Pucej v mladosti literarno obdelal v Lj.

Z. (obratnica) + zna + priimek (ogrsko slov. iz nem. »Zunan.ec), 6. gora v španskem Maroku z berberskim prebivalstvom + oddavna, 7. porogljiv napis na Jezusovem križu + oj očka, 8. prazna, ničeva (franc. od lat. »vra« + predlog z rodilnikom ali tružnikom + predlog, 9. prvi samoglasnik + junak v Cankarjevem »Kralju na Betajnovic«, pomeni tudi: cerkveni pevec, pri Hebrejcih: predmolitelj v sinagogi + temina, 10. nizozemski otok zapadno od Sumatre + sultanova naredba v stari Turčiji + lat. znak za slo. — Rešitve je treba poslati najkasneje v enem tednu na uredništvo »Življenje in svet«.

REŠITEV KRIŽALJKE »VRC«
V ŠTEV. 26.

Vodoravno: uk, rd, Dalj, skulec, lušma, Aar, Tanz, a, ki, (ba)navz, os, aj lipš, ej, ura, Kodok. Navpik: u; krisit, ti Sirk!, Dušan — naš ud, Almazaj, Lear, je, Azej, kol, Eak, ro. — Za nagrado je bil izzreban Martin Bitenc, Zemun.

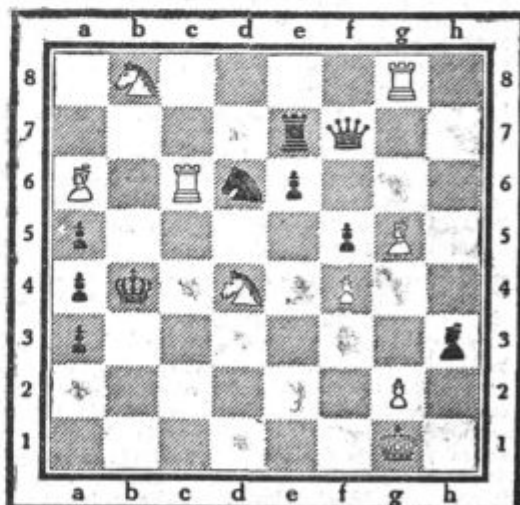
ZA PET MINUT UGIBANJA

Rešitev

Prvi izmed kolesarjev je prevozil tri kroge, drugi štiri, tedaj sta se srečala na startu. Prvi kolesar je prevozil do tega trenutka 3600 m, drugi pa 4800 m.

N. Roscher, Draždane
Druga nagrada v Bergerjevem
spominskem turnirju

Mat v štirih potezah

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO
NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAN
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,—
po raznašalcih dostavljena Din 5,—